

פרשת כי תשא "שבירת הלוחות"

"וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת הָעֵגֶל וּמַחֲלַת וַיַּחַר אַף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ מִזְבָּחוֹ אֶת הַלְּחֹת וַיִּשְׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הַהָר:"
(שמות פרק לב: יט)

1: למה חרה אפו רק עתה? כאשר קרב אל המחנה וראה? והלא נאמר לו מפי הגבורה כל אשר קרה: "וַיִּדְבַר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵּךְ רֵד פִּי שַׁחַת עִמָּךְ אֲשֶׁר הֵעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: סְרוּ מִהֵרָ מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתֶם עֲשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסֶּכֶה וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ וַיִּזְבְּחוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֵלוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם" (שמות לב: ז-ח). ומה חידוש בתחדש לו עכשיו, שרק עתה חרה אפו?

דברים רבה (וילנא) פרשת עקב פרשה ג

יד משה מן הרקיע והיו הלוחות בידו ולא שברן עד שראה בעיניו מנין שנאמר (שמות לב) ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל אותה שעה ויחר אף משה וישלך מידו את הלוחות אמר לו הקדוש ברוך הוא משה לא היית מאמין לי שעשיו להן עגל....

אלשיך (1)

ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחלת ויחר אף משה וישלך מידו את הלוחות וישבר אתם תחת ההר. (יט):

הורה כי אין האדם מתפעל אף אם ידע הרעה, עד אם יראה בעיניו. וזהו כי הקדוש ברוך הוא הגיד למשה וגם הוא שמע על ידי יהושע ולא נגע עד לבו עד ראה את העגל. ואז ויחר אפו כו'. והוא מאמרנו על פסוקים (איוב ב יא - יג) וישמעו שלשת רעי איוב כו'. כי מתחלה עם היות ששמעו כל הרעה הזאת הבאה עליו, לא דברו דבר אשר לא הוגד למו... ועם כל זה כי שמעו הכל לא עלה על רוחם לבא לבכות ולקרוע מעיליהם ולזרוק עפר על ראשיהם ולשבת אתו לארץ שבעה ימים ושבע לילות, רק לבא לנוד לו ולנחמו, כאומרו (שם שם יא) ויועדו יחדו לבא לנוד לו כו', ולמה בבואם חרדו אתו את כל החרדות ההם. אמנם הכתוב נתן טעם. כי אינו מה שמתפעל האדם מראות עיניו, דומה למה שיתפעל כאשר יסופר לו מפי מגידי אמת. וזה מאמר הכתובים. הנה מתחלה וישמעו כו', ועל כן לפי שלא היתה רק שמיעה בלבד לא הספיק התפעלותם רק לבא לנוד לו ולנחמו. אך אחרי כן וישאו עיניהם מרחוק ולא הכירוהו מרוב צוקה ואפילה מנודח, כי אז נחרדו האנשים עד גדר שנשאו קולם ויבכו כו'. ולמה היתה כל החרדה הזאת נוספת על מה שנדרו לעשות. אלא הוי אומר שהטעם הוא כי ראו כו', לומר כי מתחלה לא היתה רק שמיעה, אך עתה מה שעשו כל החרדות האלה היה יען כי ראו כו', שעל ידי כן גדל ההתפעלות עד הגדר הזה.

והוא מאמר התורה האלוקית, כי עם היות שכל אשר עשו את העגל בכל פרטי עבודתו מפי הגבורה שמעם משה, עם כל זה לא התפעל לחרות אפו על הרעה הגדולה עד ראה בעיניו. וזהו אומרו וירא את העגל כו', אז ויחר אף כו', ועל ידי כן וישבר כו':

עקידת יצחק

אחשוב שאף על פי שלא נסתפק למשה שחטאו חטא גדול מעניין אז, מ"מ כבר יחשוב שלא היו הדברים כפשוטן שעשו להם עגל מסכה, שמא עשו דבר מגונה וכינה אותו לעגל מסכה... וגם אם עשו, שלא היו כולם בחטא... ואמר לו ה' "כי שיחת עמך" על דרך שאמר ליהושע (יהושע ז:יא) "חטא ישראל וגם עברו את בריתי... וגם לקחו חרם וגם גנבו, וגם שמו בכליהם" - והחוטא היה איש אחד בלבד - עכן. ואפילו שחטאו כבר יחזרו בהם או ימחו קצתם בקצתם... עד שבא אצלם הכיר שהיו דברים כהווייתם.

אלשיך (2)

עוד אפשר הורה, כי כאשר עיקר עבודת שמים היא העשותה בשמחה ובטוב לבב, שנאמר (דברים כח מז) תחת אשר לא עבדת כו', כן בעוברי רצונו יתברך החוטא ומתעצב יש לו תקוה לשוב ליתקן, אך השמח בעונו אבדה תקותו ח"ו. על כן כאשר הוגד לו מפי הגבורה לא הוגד לו היותם שמחים ובלתי מתחרטים על עונם, ועל כן לא חרה אפו מאד. אך בראות העגל ומחולות שהיו שמחים לאידם, אז ויחר אף....

ספורנו

וירא את העגל ומחולות ויחר אף משה. כשראה שהיו שמחים בקלקול שעשו, כענין כי רעתכי אז תעלוזי (ירמיהו יא, טו) ובזה התקצף ונאש שיוכל לתקון המעוות באופן שיחזרו לתמותם ויהיו ראויים לאותן הלוחות:

הרש"ר הירש

כל זמן שהשקך האילולי שורשו ויסודו רק בטעויות הרוח והוא מוגבל רק בתחום ההבנה והשכל, יש תקווה להסרת המכשול ע"י הסברה והוראה ולהרחקת השוא האילולי בכוח האמת, ושערי תשובה עדיין פתוחים לרווחה.

ואולם כשמדוחי האלילות פורצים אל מחוץ לתחומי הכישלון ההגיוני ועוברים לידי הרעלה מעשית של המוסריות, כשהתפרצות של תאוות החושים זכתה להתקדשות ולפולחן פומבי על מזבח השקר, אזי נאחזת החושניות בשורשה וניזונה ומתפטמת כאוות נפשה. כשם שנקל להורות תשובה לטועה בשיקול דעתו (בשטח הרעיוני) כן קשה להחזיר למוטב את ההמון הפרוע בפריצות ושחיתות המוסר.

כל זמן שידע משה רק על מעשה העגל והאלהתו, סבור היה שיעלה עוד בידו לכוון מקום טהרה בתוך העם לתורה, ולכן הוריד בידי שני הלוחות: אבל כשראה "את העגל והמחולות", מיד נוכח שהשקך האילולי כבר הספיק להגיב תגובתו, לגתק כל ריסון ולשחרר התאוות החושניות ופרוץ גזרי המוסר, והבין כי מעתה יש ליצור עם חדש אשר יהיה מוכשר לקיים את התורה הזאת. בלי התחשבות וכלי היסוס השליך מידי הלוחות וישברם. בזה הבליט, כי עם זה אינו כדאי והגון ומוכשר לקבל תורה זו.

ועוד י"ל

למרע"ה יש שתי תפקידים – מול הרבש"ע מתפקידו לעמוד בפרץ ולהתפלל בעד עמו ולכן לא כעס מול הקב"ה על מעשי ישראל, אדרבה הגן עליהם. אך מול העם משה איש האלוקים ומייצג את הריבונו של עולם ולכן מתפקידו להידבק בדרכיו; והרע בעיני ה' ומעלה חרונו – רע הוא בעיני משה ומעלה חרונו.

2: השאלה הקשה הרבה יותר משאלתינו הקודמת היא מתייחסת לחציו השני של פסוקינו, למעשה שבירת הלוחות עצמו. מה הייתה כוונתו במעשה – ומניין לקח לעצמו הרשות לעשות מעשה כזה?

רש"י (שמות לד:א)

פסל לך - אתה שברת הראשונות, אתה פסל לך אחרות. משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתובתה, אמר אם יאמר המלך להורגה אומר לו עדיין אינה אשתך. בדק המלך ומצא, שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה. אמר לו שושבינה כתוב לה כתובה אחרת, שנקרעה הראשונה. אמר לו המלך אתה קרעת אותה, אתה קנה לך נייר אחר, ואני אכתוב לה בכתב ידי, כן המלך זה הקדוש ברוך הוא, השפחות אלו ערב רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקדוש ברוך הוא אלו ישראל, לכך נאמר פסל לך:

רש"י (דברים לד:יב)

ולכל היד החזקה - שקבל את התורה בלוחות בידיו: ולכל המורא הגדול - נסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא: לעיני כל ישראל - שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר (לעיל ט, יז) ואשברם לעיניכם, והסכימה דעת הקדוש ברוך הוא לדעתו, שנאמר (שמות לד, א) אשר שברת, יישר כחך ששברת:

רמב"ן

(שמות לב:טז): והלוחות מעשה אלוקים המה - היה ראוי שיזכיר הכתוב כל מעשה הלוחות בפסוק ויתן אל משה (לעיל לא יח), כאשר אמר כתובים באצבע אלוקים. אבל הזכירו בכאן לספר במעלתן, לומר כי לא נמנע משה בכל זה מלשבר אותם, כי חרה לו בראותו המעשה הרע ההוא, ולא יכול להתאפק.

דברים ט:יז): וטעם ואתפש בשני הלוחות - גם זה מן התוכחות. יאמר היה עונכם גדול מגשוא, עד כי בראתי אתכם משחקים לפני העגל לא יכולתי להתאפק ושברתי הלוחות.

רמב"ן שמות פרק ב

(שמות יב:יא): ויגדל משה ויצא אל אחיו - שגדל והיה לאיש... וטעם ויצא אל אחיו - כי הגידו לו אשר הוא יהודי, והיה חפץ לראותם בעבור שהם אחיו. והנה נסתכל בסבלותם ועמלם ולא יכול לסבול ולכן הרג המצרי המכה הגלחץ:

שמות רבה (וילנא) פרשת כי תשא פרשה מו

ראה משה שחטאו ושבר את הלוחות, משל לשר שנטל אשה וכתב לה כתובה ונתנה ביד השושבין, לאחר ימים יצא עליה שם רע, מה עשה השושבין קרע את הכתובה אמר מוטב שתהא נדונית כפנויה ולא כאשת איש, כך עשה משה אמר אם אין אני משבר את הלוחות אין לישראל עמידה שנאמר (שמות כב) זובח לאלוקים יחרם, מה עשה שברם אמר לו להקב"ה לא היו יודעין מה היו כתוב בהם...

ד"א וארא והנה חטאתם לה' אלהיכם, ראה שאין לישראל עמידה וחבר נפשו עמהם ושבר את הלוחות ואמר להקב"ה הם חטאו ואני חטאתי ששברתי הלוחות, אם מוחל אתה להם אף לי מחול שנאמר (שם / שמות לב) ועתה אם תשא חטאתם כן לחטאתי מחול, ואם אין אתה מוחל להם אל תמחול לי אלא מחני נא מספרך אשר כתבת...

עקידת יצחק

כאשר קרב אליהם ראה את העגל כי הוא עגל ממש ולא על דרך כינוי והפלגה, כמו שחשב, וראה גם כן, שקול ענות שהיה שומע, שהוא קול מחוללות שהיו משוררים בחלילים לפניו... וכשראה שלא היו חרדים ולא עצבים על מעשיהם - "ויחר אף משה וישלך מידו הלוחות וישבר אותם תחת ההר", כדי שיראו ויכלמו ממעשיהם.

וכמה מתאמת זה ממה שאמר במשנה תורה (דברים ט: טו-יז): "וַאֲפֹן וְאֶרֶד מִן הַהַר וְהָקַר בְּעַר בְּאֵשׁ וְשָׁנִי לַחַת הַבְּרִית עַל שְׁמֵי יְדֵי: (טו) וְאֶרָא וְהִנֵּה חֲטָאתֶם לַה' אֱלֹהֵיכֶם, עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֵגֶל מִסֶּכֶה סָרְתֶם מִהַר מִן הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱתָכֶם: (יז) וְאֶתְפֹּשׁ בְּשֵׁנֵי הַלַּחַת וְאֶשְׁלַחְכֶם מֵעַל שְׁמֵי יְדֵי וְאֶשְׁבְּרֶם לְעֵינֵיכֶם:".

הנצי"ב

.... בא הכתוב לבאר, איך עשה משה כל הגדולות ליקח את העגל ולשרפו באש ולא עמד איש כנגדו, והרי את אהרון הכריחו עוד לעשות העגל - ולא היה יכול לעמוד נגדם. אלא משום שמשוה התחכם ולא שיבר את הלוחות בהיותו בהר, כשנאמר לו ה' ממעשה העגל והוחלט אצלו כבר אז לשברם, אלא משום שרצה משה לשבור את לב העם ולהסעיר דעתם, בראותם אשר משה משבר לעיניהם סגולה נפלאה כזו ויהיו נעצבים, עד שלא ימצאו ידיהם למחות על כל מה שעשה.... שנשברה לעיניהם סגולה שאין כמוה בעולם....

משך חכמה

העניין, כי התורה והאמונה המה עיקרי האומה הישראלית, וכל הקדושות, ארץ ישראל וירושלים וכו' המה פרטי וסניפי התורה ונתקדשו בקדושת התורה. ולכן אין חילוק לכל עניני התורה בין במקום בין בזמן, והיא שווה בארץ ישראל ובחו"ל [לבד מצוות התלויות בארץ]. וכן הוא שווה בין לאדם הגבוה שבגבוהים - משה איש הא - לקים - להשפל שבשפלים. ומשה, לא קראו התורה רק סרסור. אבל אין התיחסות התורה לו, והתורה היא מחוייבת המציאות, כי קוב"ה ואורייתא חד, וכמו שהוא מחוייב המציאות, כן התורה, ומציאותה אינו תלוי רק בעילת העילות יתברך שמו.

והנה דל השכל, קצר ידו להשיג מציאות מחוייב המציאות בלתי תכלית ובלתי מושג, ולכן חתרו להם מסילות לעשות צורות ודמיונות או כוונים למערכת שמים לאמור: זהו המרכבה לאלוקות וזהו המשגיח והמסבב כל העניינים בעולם, ולו עבדו וזבחו והקטירו. וריקודי הנפש ורתיחות הדם נתהווה ממושג מוחשי ונראה. והמה, כאשר ראו כי "בושש משה", נפלו מאמונתם ובקשו לעשות להם עגל ולהוריד על הצורה ההיא רוח ממעל ולשפוט על זה כי הוא מרכבה לאלוקות והוא המשגיח בעולם השפל, והוא העלם ממצרים. וזה היה גם חטא עגלי ירבעם, יעוין שם היטב למתבונן.

ועל זה צווח משה ככרוכיא: האם תדמו כי אני עניין ואיזו קדושה בלתי מצות ה', עד כי בהעדר כבודי עשיתם לכם עגל! חלילה, גם אני איש כמוכם, והתורה אינה תלויה בי, ואף אם לא באתי הייתה התורה במציאותה בלי שינוי חלילה. והראיה, כי ל"ח שנה שהיו נזופים במדבר לא היה הדיבור מתייחס למשה. ואל תדמו כי המקדש והמשכן המה עניינים קדושים מעצמם, חלילה! השם יתברך שורה בתוך בניו, ואם "המה כאדם עברו ברית" (הושע ו, ז), הוסר מהם כל קדושה, והמה ככלי חול' באו פריצים ויחללוה'. ושיטוס נכנס לקודש הקדשים וזונה עמו ולא ניזוק (גיטין נו, ב), כי הוסר קדושתו. ויותר מזה, הלוחות - "מכתב אלוקים" - גם המה אינם קדושים בעצם רק בשבילכם, וכאשר זנתה כלה בתוך חופתה המה נחשבים לנבלי חרש ואין בהם קדושה מצד עצמם, רק בשבילכם שאתם שומרים אותם. סוף דבר: אין שום עניין קדוש בעולם מיוחס לו העבודה והכניעה, ורק השי"ת שמו הוא קדוש במציאותו המחוייבת, ולו נאווה תהילה ועבודה. וכל הקדושות המה מצד ציווי שצווה הבורא לבנות משכן לעשות בו זבחים וקרבתות לשם יתברך בלבד. והכרובים, חלילה, אין להם עבודה ושום מחשבה ועניין, רק זהו כמו הקברניט רוצה לדעת הרוח לאן נוטה, עושה תורן, כן עשה הבורא יתברך סימנים וציונים להודיע אם ישראל עושים רצונם של מקום בזמן "שפניהם איש אל אחיו" וכו' ודו"ק. ולכן "אין בארון רק (שני) לוחות" (מלכים - א ה, ט) והספר תורה (בבא בתרא יד, א), והכרובים המה מבחוץ על הכפורת, לא בארון, רק שמורים למציאות המלאכים, כמבואר במורה חלק ג פרק מה.

וזהו "וייהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות" [וראה כי גדל טעותם עד אשר לא חשבוהו לספק כלל, כי לא רצו לעמוד אולי ירד משה ולהביט מרחוק אל ביאתו, רק היו משוקעים בתועבות העגל אשר חשבוהו לאלוקי] הבין טעותם, "ויחר אף משה וישלך מיידו את הלוחות", רצונו לומר כי אין שום קדושה ועניין אלוקי כלל בלעדי מציאות הבורא יתברך שמו. ואם הביא הלוחות, היו כמחליפים עגל בלוח ולא סרו מטעותם. אולם כאשר שבר הלוחות, ראו איך המה לא הגיעו אל מטרת האמונה ב"ה ותורתו הטהורה. וזהו דברי הגמרא בכמה מקומות (תענית כו, א) ומכילתא (יתרו יט, ב) שגם על עת עמידתם בהר נאמר "ובלבם יזכו לו" - שעדיין לא נחקק בתוכם הציור האמיתי להאמין בנמצא מחוייב המציאות בלתי מושג ובלתי מצוייר, ולכן טעו בעגל. ובלוחות הראה להם לעקור מהם כל דמיון כוזב, והפליא לעשות משה רבינו בשבירת הלוחות. ולכן נתן לו הקדוש ברוך הוא "ישר", שאמר לו הקדוש ברוך הוא (דברים י, א - ב) "פסל לך שני לוחות אבנים וכו' וכתבתי על הלוחות וכו' אשר שברת", היינו גם כן להיות לאות על השורש שלימדת להם בשבירת הלוחות. זה כי לוחות ושברי לוחות מונחין בארון (בבא בתרא יד, ב), ולהורות כי הראשונים אשר "מעשה אלוקים המה" - כמשמעו, הוא בכבודו עשאו, רש"י - המה שבורים, ולוחות שפסל משה - המה השלמים! להראות כי אין בנברא קדושה בעצם רק מצד שמירת ישראל התורה מפי רצון הבורא יתברך שמו הקדוש, הנמצא האמיתי, הבורא הכול יתברך שמו וזכרו. וכמעט על זה נכלל כל ספר דברים להזהירם בזה "כי לא ראיתם כל תמונה" (דברים ד, טו) "השמר לך וכו'" (שם פסוק ט) ודו"ק...

ולפי זה גם זה מכלל הטעות שאמרו שמשה העלך מארץ מצרים (פסוק א). ולא משה העלך, רק היה השליח לדבר לפרעה, אבל הקדוש ברוך הוא בהשגחתו הפרטית העלך. ולכך אמר הקדוש ברוך הוא "לך רד כי שחת עמך" במה שיחת? שאמרו "אשר העלית מארץ מצרים", שגם אותך חשבו לאלוקי, וכאילו היית מעלה אותן ממצרים מכוח אלוקי בלתי השגחתי הפרטית. וזה רעיון יקר. ולכן בחוקת כי אמרו (במדבר כא, ה) "למה העליתנו" - שניהם שוים, באו אז הנחשים ונשכום יעויין שם ברש"י ודו"ק.

ובזה מבואר דברי התורת כהנים (ויקרא) סוף פרק א (סעיף ב): 'דבר אחר "משה משה", הוא משה עד שלא נדבר עמו, הוא משה משנדבר עמו'. דכוונתו אל הענין שבארתי שלא היה למשה שום ענין או כח להשפיע לאחר שנדבר עמו, לבד מה שרצה הקדוש ברוך הוא בכל פרט כפי הצורך להנהיגה הניסית לאותה שעה, אבל התורה היא מציאות זולתו. ועיין קרבן אהרן. ומה שכתבתי נראה נכון ודו"ק.

וזה מה שכתוב (ויקרא יט, ל) "ואת מקדשי תיראו", לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שהזהיר על המקדש (יבמות ו, ב). וזה (ויקרא שם שם) "אני ה'" - מה' אתה ירא. ולכן אמרו הפלשתיים כאשר בא ארון יושב הכרובים: "מי יצילנו מיד האלוקים האדירים האלה" (שמואל - א, ד, ה), שלא היו מבינים זה. לכן אמר (תהילים צט): "ה' מלך ירגזו עמים יושב כרובים תנוט הארץ (פסוק א). "ה' בציון גדול ורם הוא על כל העמים" (פסוק ב). "יודו שמך גדול ונורא קדוש הוא" (פסוק ג), שיבינו וידעו כי רק שמך קדוש הוא וכו' וכו'. "רוממו ה' אלוקינו והשתחוה להדם רגליו קדוש הוא" (פסוק ה), שרק ה' קדוש הוא. וראה! "משה ואהרן בכוהניו ושמואל בקוראי שמו קוראים אל ה' והוא יענם" (פסוק ו) - שלא היה להם ארון וכרובים ומקדש, שקראו קודם שנבנה המשכן, וכן שמואל במצפה בלא ארון ומקדש וכרובים, רק: "שמרו עדותיו וחוק נתן למו" (פסוק ז) - הוא למשה ואהרן במצווה לבנות משכן, ולשמואל לבנות מקדש, וכמו שמסר לדוד מגילת בית המקדש [ירושלמי מגילה פרק קמא]. לכן: "רוממו ה' אלוקינו" (פסוק ט) - שהוא המקדש כל הנקראים בשמו ודו"ק.

ובאמת שהעיקר שלבורא יתברך ראוי להתפלל ואין ראוי להתפלל לזולתו, עם העיקר שהבורא יתברך בורא ומנהיג לכל הברואים, המה עיקר אחד. כי כל עיקרי הטעותים שלהם היה בחשבם כי הבורא יתברך אינו מנהיג בשפלים, ומשאתו יעצו להדיח כי אי אפשר למשכיל לאמור כי כל העניינים נפלו במקרה כדעת האווילים. ועל כרחך כי יש מנהיגים בנבראים אשר הבורא לגדול זכות בריאתם מסר להם ההנהגה בתבל, ואם יעבדום וימסרו נפשם בפעולות ועניינים אשר מראה כי כוסף הנפש להם ודבוק להם בכל כוונתו, אז ימשוך להם טוב וכל שמן.... אבל באמת כל התבל מושגחת כולה בהשגחה פרטית מעתיק יומין, הבורא יתעלה בעצמו. ולו אין חילוק בין תולעת קטן שבים לכל הנבראים ואישים העליונים, מט"ט שר הפנים ומיכאל לבוש הבדים, כי רחוקים המה מאתו בתכלית ההשוואה. ומי שיכול להשיג מציאות הבורא יתברך מושגח מאתו שוה עם מט"ט שר הפנים, ולא נופל זה מזה, ולא יכול שום מלאך לעשות לנו דבר בלתי רצון הבורא בפרטיות מאומה. וכמו שלא נופל דג קטן מדג גדול בעצם בריאתו, וכן לא נופל המורכב בד' יסודות מהשמש המורכבת ביסודות מזהירים, ככה לא נופל בן תמותה, איש כמונו בעצם ולא נכנע מאישים העליונים הפשוטים ונבראים מעצם רוחני פשוט, וכולנו כאחד שווים ומושגחים בפרט ונבראים מהנמצא האמיתי בהחלט, הבורא יתברך שמו. אם כן, אין שום תפילה ושום קדושה בעצם מבלי הבורא יתברך ברצונו והשגחתו הפרטית בכל עת בלי הפסק, וכולם בטלים במציאותן אל הבורא יתברך ממלא כל עלמין ומסבב כל עלמין. ואמר בפשוט (חגיגה יא, ב): מה למעלה מה שהוא למטה, מה לפנים מה שהוא לאחור - שהבורא יתברך הוא ראשון והוא אחרון, הוא לפנים ולפני ולפנים. וזה שאמר (דברים ו, ז) "שמע ישראל ה' אלוקינו" היינו הבורא יתברך משגיח בפרטיות והוא "אלוקינו" בכל פרט ופרט, לכן תדע כי "ה' אחד", ואין אלוקים זולתו, כאשר ביארנו...

רש"י (דברים לד:יב)

.....לעיני כל ישראל - שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר (לעיל ט, יז) ואשברם לעיניכם, והסכימה דעת הקדוש ברוך הוא לדעתו, שנאמר (שמות לד, א) אשר שברת, יישר כחך ששברת!